

Schubben van een vis zijn fascinerend om te zien. De huid van een slang nodigt uit tot aanraken. Een dennenappel die net een beetje openstaat, heeft een structuur die intrigeert. Precies zo intrigeren gevels en daken van het gloednieuwe multifunctionele gebouw De Zonneboom in Doetinchem qua textuur. Staande voor het gebouw wil je het aanraken.

De keramische leien waarmee de daken gedekt en de gevels bekleed zijn, hebben een grote tactiliteit, ze prikkelen de tastzin. De Zonneboom heeft een hoge aaibaarheidsfactor.

© JAN BOL

Daken en gevels met speciale keramische leien

Tekst: Jan Bol
Beeld: Drost + van Veen architecten, Jan Bol

“**D**e multifunctionele accommodatie (mfa) De Zonneboom is een opvallende verschijning in de wijk Oosseld in Doetinchem. Het gebouw licht bijna letterlijk op te midden van woningen en een winkelcentrum die voornamelijk zijn opgetrokken uit rode en roodbruine baksteen en waarvan de daken in donkere kleuren zijn gedekt, voornamelijk grijs. De zuidwestgevel met de hoofdentree grenst aan een ruim plein, waardoor het gebouw over de hele lengte in volle glorie is te zien. Wat meteen in het oog springt is dat zowel de dakvlakken als de gevels dezelfde kleuren hebben. Daken en gevels lopen qua beeld als het ware in elkaar over. Dichterbij bekeken blijkt de textuur van daken en gevels dezelfde, want deze zijn gedekt en bekleed met dezelfde soort keramische leien. De leien hebben een zachte glans door het glazuur. Schaduwwerking versterkt de textuur.

De Zonneboom, een aaibare blikvanger

De dakvlakken en de gevels hebben dezelfde kleuren. Daken en gevels lopen qua beeld als het ware in elkaar over. Dichterbij bekeken blijkt de textuur van daken en gevels dezelfde, want deze zijn gedekt en bekleed met dezelfde soort keramische leien. De leien hebben een zachte glans door het glazuur. Schaduwwerking versterkt de textuur.

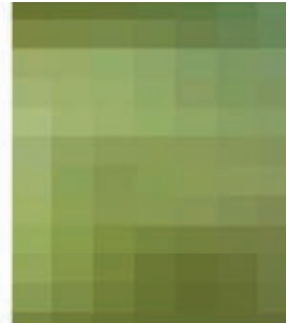
© JAN BOL

Multifunctionele accommodatie (mfa) De Zonneboom in Doetinchem licht bijna letterlijk op te midden van woningen en een winkelcentrum die voornamelijk zijn opgetrokken uit rode en roodbruine baksteen en waarvan de daken zijn gedekt in donkere kleuren. De zuidwestgevel met de hoofdentree grenst aan een ruim plein, waardoor het gebouw over de hele lengte in volle glorie is te zien.

Het glazuur van de pannen varieert in kleur in vijf tinten, van heel licht groen, tegen wit aan, via olijfgroen tot bijna grijs olijfgroen. Van een afstand gezien vloeien de kleuren in elkaar over tot een zachtgroene uitstraling. Bij het dekken en het bekleden is goed gelet op het mengen van de kleuren. Per vierkante meter werden de leien op kleurpercentages gesorteerd. Alleen op de plaatsen waar het gevelontwerp concreet verwijst naar de herkomst van het idee van het gevelbeeld, is met donkere en lichte leien de gestileerde figuur van een generfd blad zichtbaar gemaakt.

Bladerdek

Het generfde blad verwijst naar de bron waar Drost + van Veen architecten uit Rotterdam hun inspiratie vandaan haalden, uit de rijke groene omgeving met veel bomen waarin de scholen stonden, die onderdak kregen in De Zonneboom.

Drost + van Veen architecten uit Rotterdam lieten zich inspireren door een groene omgeving met veel bomen. Zonlicht valt gefilterd door het groene bladerdek op de omgeving. Vele tinten groen in kleine vlakjes vormen dan een bont palet. Geabstraheerd lijkt het totaalbeeld op een sterk uitvergroete digitale foto. Het beeld van gefilterd licht door een bladerdek werd consequent doorgetrokken over gevels en dakvlakken.

Wanneer bladeren aan de bomen zitten, valt het zonlicht gefilterd door het groene bladerdek op de omgeving. Vele tinten groen in kleine vlakjes vormen dan een bont palet. Geabstraheerd lijkt het totaalbeeld op een sterk uitvergroete digitale foto waarvan de kleurpixels tot kleurvlakjes worden. Het beeld van gefilterd licht door een bladerdek werd consequent doorgetrokken over alle gevels en bijna alle dakvlakken. De daken kregen de vorm van lessenaarsdaken met een beëindiging aan de hoge zijde die niet loodrecht naar beneden gaat, maar dankzij een kleine hoekverdraaiing minder steil is. In deze vlakken zijn stroken glas aangebracht voor meer daglicht binnen. Op het dak van de sportzaal aan de zuidzijde van het complex staan luchtbehandelingsinstallaties. Daarom kreeg dit dakvlak een EPDM-dakbedekking. Dit afwijkende beeld is vanaf straatniveau nauwelijks waarneembaar. De hoekige daklijnen van het multifunctionele gebouw zijn een verwijzing naar de uitgesproken puntdaken van de vele vrijstaande woningen in deze, deels jaren '30 wijk en naar de puntdaken van het recent gebouwde winkelcentrum, dat samen met De Zonneboom en met het nog te bouwen paramedisch centrum het hart van de wijk vormt.

Beverstaart

De dakbedekking en de gevelbekleding zijn samengesteld uit vrijwel ontelbaar veel zogenoemde Biberschwanzziegel. Deze naam verwijst naar de vorm van een beverstaart. De vlakke pannen, zeg maar leipannen of daktegels, zijn een keramisch product van Wienerberger Koramic. De kleine, ambachtelijke fabriek staat in Eisenberg in Duitsland. De fabriek maakt dit soort leien, ook wel Bibers genoemd, voor restauratiewerken. De ervaring met het produceren van een behoorlijk maatvast en vlakke keramische lei op kleur en met de verwerkingstechniek is diens gevolg groot. Het overleg tussen architect, producent en dakbedekkingsbedrijf Adriaans Dakdekkers- en Leidekkersbedrijf uit Haps was zeer intensief om het gewenste effect van daken en gevels met eenzelfde uitstraling te kunnen realiseren.

© JAN BOL

Het kleurengamma van de geglazuurde keramische leien voor mfa De Zonneboom hoorde niet tot de standaardkleuren van de fabriek in Eisenberg. De leien in vijf kleuren zijn speciaal voor De Zonneboom geproduceerd.

© JAN BOL

Het bladmotief werd Leitmotiv. Op verschillende plaatsen in de gevel komt het bladmotief concreet terug. Met donkere en lichte leien is een gestileerde figuur van een generfd blad zichtbaar gemaakt.

© DROST + VAN VEEN ARCHITECTEN

De hoekige daklijnen van De Zonneboom zijn een verwijzing naar de uitgesproken puntdaken van de vele vrijstaande woningen in deze, deels jaren '30 wijk en naar de puntdaken van het recent gebouwde winkelcentrum.

© DROST + VAN VEEN ARCHITECTEN

Dakbedekking en gevelbekleding van De Zonneboom zijn samengesteld uit bijna ontelbaar veel zogenoemde Biberschwanzziegel (Bibers). Deze naam verwijst naar de vorm van een beverstaart. De vlakke pannen, zeg maar leipannen of daktegels, zijn een keramisch product van een fabriek van Wienerberger Koramic in Eisenberg (Dld).

Dekken en bekleden

De keramische leien zijn, zoals reeds opgemerkt, goed verdeeld in percentages per vierkante meter wat de vijf kleuren betreft, aangebracht. Het verleggen gebeurde aselekt, zodat een goed gemengd kleurbeeld ontstond. De leien zijn zowel op het dak als aan de gevel aangebracht op geprefabriceerde hsb-elementen voorzien van verduurzaamde panlatten, verdeeld volgens de juiste maatvoering zoals opgegeven door producent en aannemer. De geïsoleerde hsb-elementen van de gevel vormen de buitenschil. Een keramisch product zoals de Biber kent zijn maatvastheid binnen grenzen. De tolerantie is betrekkelijk klein, zo'n 2 mm op een breedte van 180 mm. Het hele gebouw en de gevelopeningen zijn op deze 'koppenmaat' ontworpen, om bij het leggen en hangen van de leien goed uit te komen. Verzagen was geen optie omdat de kleur een toplaag is en niet door en door.

Voor de randen tussen dak en gevel en tussen daken en gevels onderling werden zoveel mogelijk dezelfde standaard-randpannen of -hulpstukken gebruikt. Bij sommige aansluitingen en randen was het nodig om hulpstukken op maat te maken. Dat wil zeggen dat in voorkomende gevallen pannen wel verzaagd en delen zodanig moesten worden verlijmd dat de juiste hoek of aansluiting kon worden gemaakt. Het dakbedekkingsbedrijf heeft deze bijzondere productie in overleg met Deko Steenzagerij in Elst zelf uitgevoerd. Omdat de grote dakvlakken een tamelijk flauwe helling hebben, zijn de prefab dakelementen voorzien van een dampopen waterkerende folie type Deltafox.

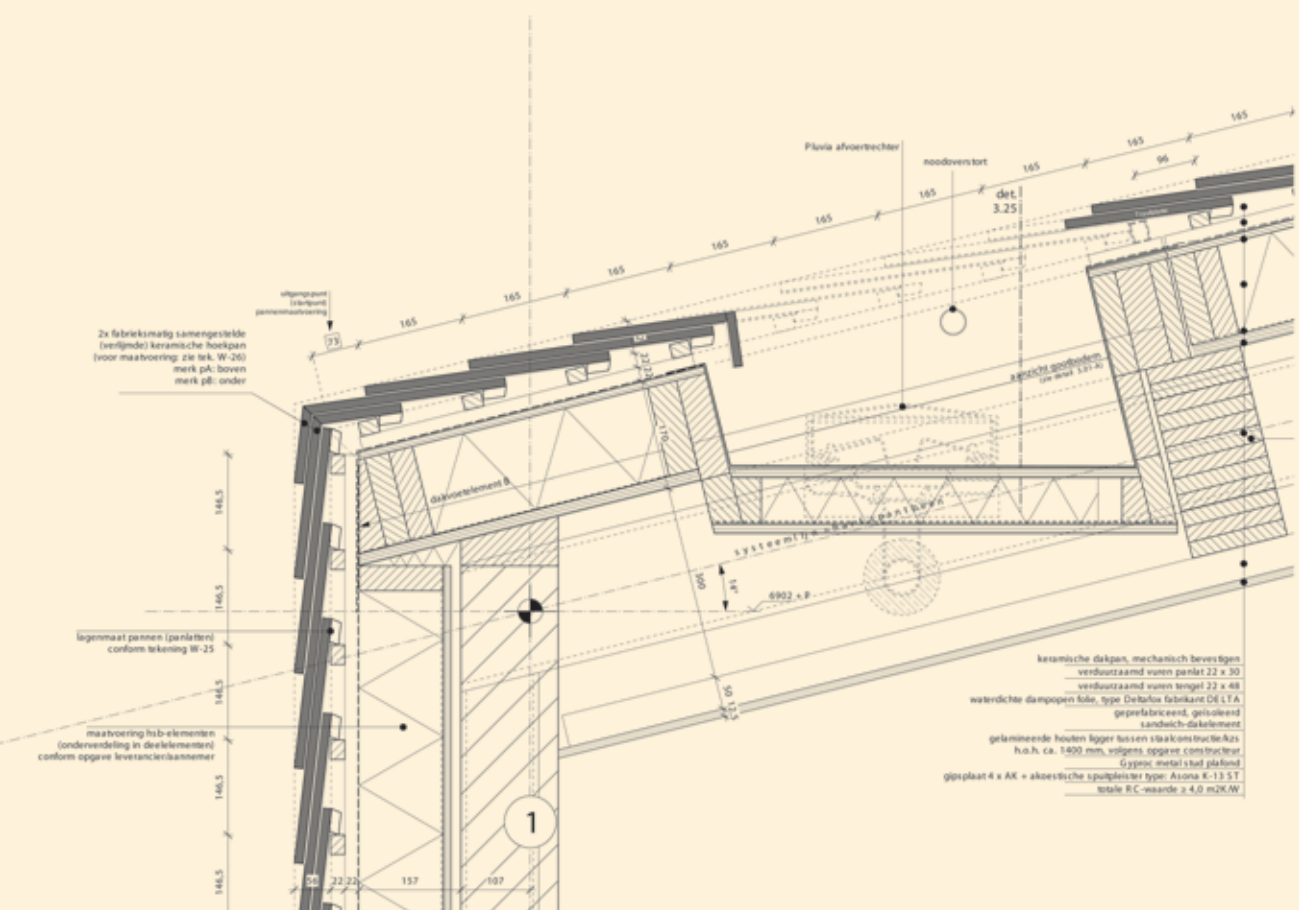
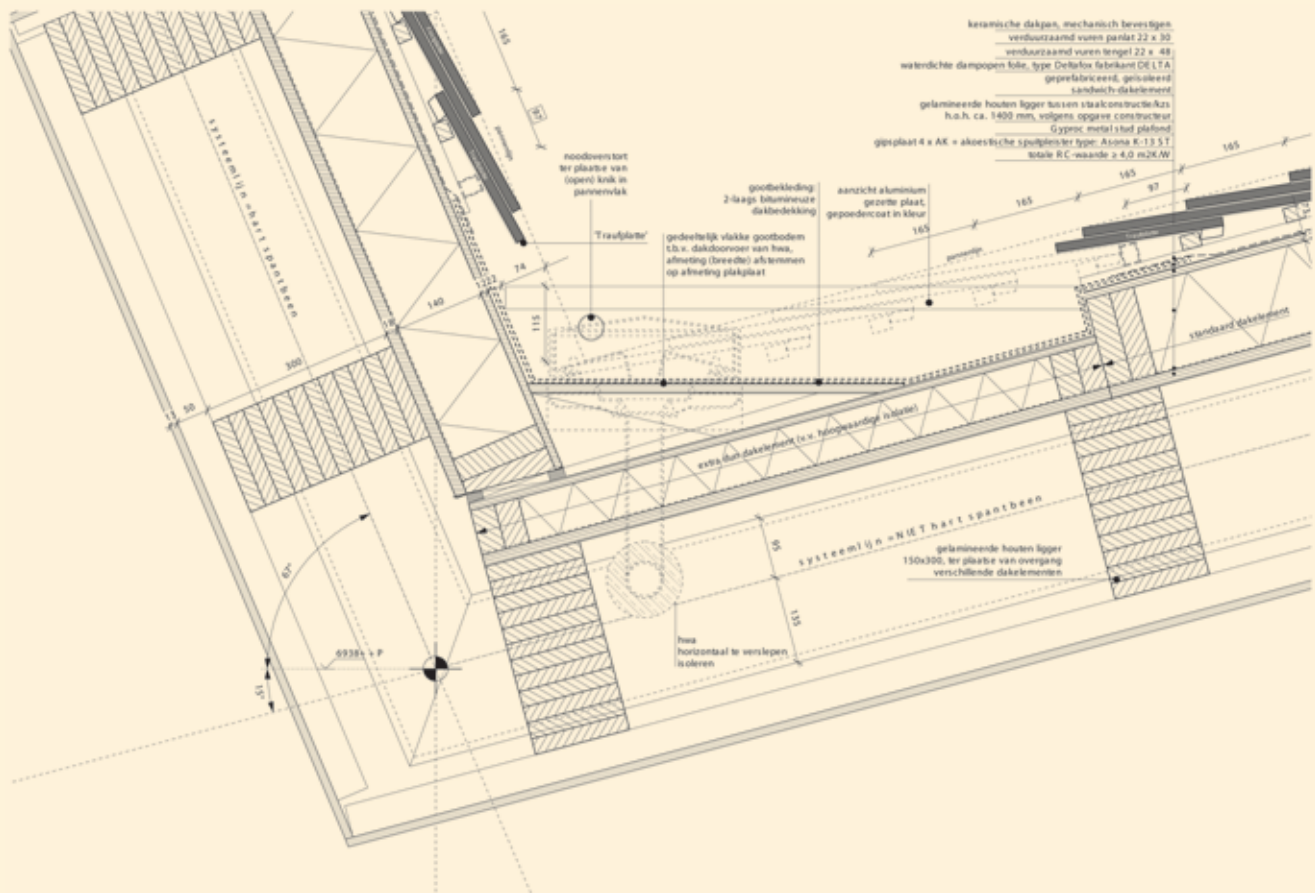
De keramische leien zijn goed verdeeld in percentages per vierkante meter wat de vijf kleuren betreft, aangebracht. Het verleggen gebeurde aselekt, zodat een goed gemengd kleurbeeld ontstond. De leien zijn zowel op het dak als aan de gevel aangebracht op geprefabriceerde hsb-elementen.

© JAN BOL

Projectinformatie

Multifunctionele accommodatie De Zonneboom, wijk Oosseld, Doetinchem

Opdrachtgever	: Sité Woondiensten, Doetinchem
Architectuur	: Drost + van Veen architecten, Rotterdam
Ontwerp gevelpatroon	: Rita Verhoef
Stedenbouwkundig plan	: Andries Geerse, Rotterdam
Aannemer	: KuiperBouw, Arnhem
Daken en gevels	: Adriaans Dakdekkers- en Leidekkersbedrijf, Haps
Keramische leien	: Wienerberger Koramic, Eisenberg (Dld)
Bouwtijd	: september 2009 - november 2010

© JAN BOL

De Biberlei kent zijn maatvastheid binnen grenzen. De tolerantie is betrekkelijk klein, zo'n 2 mm op een breedte van 180 mm. Het hele gebouw en de gevelopeningen zijn op deze 'koppenmaat' ontworpen.

© JAN BOL

Voor de randen tussen dak en gevel en tussen daken en gevels onderling werden zoveel mogelijk dezelfde standaard-randpannen of -hulpstukken gebruikt. Bij sommige aansluitingen en randen was het nodig om hulpstukken op maat te maken, door verzagen en verlijmen.

Uit een proefopstelling bleek dat, wanneer de leien overlappend gewoon op elkaar zouden liggen, capillaire werking zou ontstaan. Met andere woorden, water zou tussen de overlappende leien worden opgezogen en vastgehouden. Een ongewenst effect, dat is opgelost door de leien een doorgaand noklijntje te geven, waardoor de capillaire werking wordt voorkomen. In de gevels van het gedeelte van het gebouw bestemd voor de basisscholen moesten roosters komen, om volgens de voorschriften voldoende natuurlijke ventilatie te kunnen regelen. Deze roosters zouden een inbreuk zijn op het gevelbeeld. Die inbreuk is geminimaliseerd in de vorm van speciaal voor dit doel gemaakte zinken ringen, die goed binnen de breedte van een Biber zijn opgenomen. Om te voorkomen dat ongewenste geveltoeristen leien van de gevel lichten, zijn de gevelleien tot een hoogte van drie meter boven maaiveld geschroefd en geklemd. De keramische leien lijken een kwetsbare oplossing voor dak en gevel van zo'n gebouw op een open plek midden in een wijk.

© JAN BOL

Roosters voor voldoende natuurlijke ventilatie conform de voorschriften, zouden een inbreuk zijn op het gevelbeeld. Die inbreuk is geminimaliseerd in de vorm van speciaal voor dit doel gemaakte zinken ringen, die goed binnen de breedte van een Biberlei zijn opgenomen.

Maar het materiaal is niet kwetsbaarder dan een glazen pui voor bijvoorbeeld een winkel. Voor alle zekerheid is er een reserve aan keramische leien en hulpstukken geleverd, om wanneer nodig schade te herstellen.

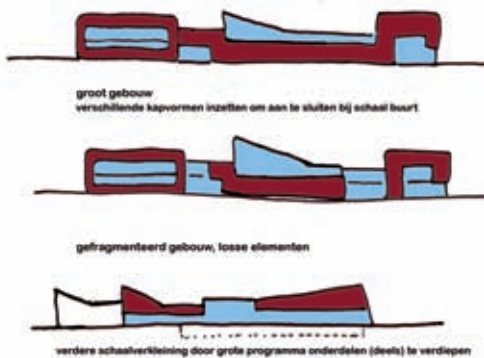
Bescheiden opvallen

Het architectonisch concept van De Zonneboom sluit aan bij de schaal van de omliggende woningen in de wijk Oosseld in het zuidoosten van Doetinchem. Het programma voor het multifunctionele gebouw en het daarvoor benodigde volume zijn groot in verhouding met de wijk. Voor de aansluiting van het gebouw met zijn omgeving koos de architect ervoor om het totale volume op te knippen en vervolgens de verschillende volumes ten opzichte van elkaar naar voren of naar achteren te schuiven. Het gebouw is door deze differentiatie in volumes en door de materialisatie van gevels en daken bescheiden opvallend, maar zeer herkenbaar aanwezig in de wijk.

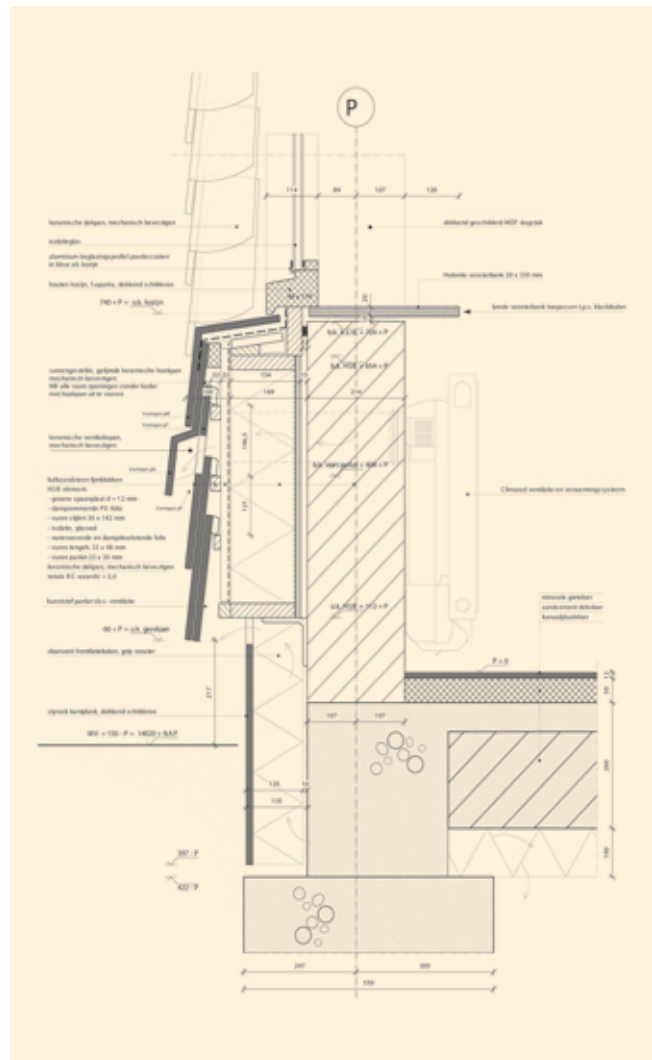
© JAN BOL

De grote dakvlakken hebben een tamelijk flauwe helling. De prefab dakelementen zijn voorzien van een dampopen waterkerende folie type Deltafox. Door de leien een doorgaand noklijntje te geven, wordt capillaire werking tussen op elkaar gedekte leien voorkomen.

Het grote plein voor mfa De Zonneboom ligt aan een doorgaande looproute noordwest – zuidoost, die het oude deel van de wijk Oosseld in Doetinchem verbindt met een nieuw winkelcentrum en nieuwe woningbouw. Voor de aansluiting van het gebouw met zijn omgeving knippen de architect ervoor om het totale volume op te knippen en vervolgens de verschillende volumes ten opzichte van elkaar naar voren of naar achteren te schuiven.

De multifunctionele accommodatie (mfa) herbergt twee scholen voor basisonderwijs en kinderdag- en naschoolse opvang met een nvo (netto-vloeroppervlakte) van 1.410 m². De scholen delen voorzieningen zoals een handvaardigheidslokaal en de mediatheek met elkaar. Voor receptie, café, multifunctionele ruimte, vergaderruimten en personeel zijn bijna 360 m² ingeruimd. Het team voor de wijkzorg krijgt 165 m² toebedeeld, terwijl voor sporthal en kleedruimten bijna 700 m² beschikbaar zijn. De sporthal is verdiept aangelegd om een al te massief volume ten opzichte van de rest van de wijk te vermijden.

Hart

Tot slot, multifunctioneel gebouw De Zonneboom is door al deze voorzieningen een wezenlijk onderdeel van het kloppend hart van de wijk, naast het winkelcentrum en de nog te bouwen paramedische praktijk. Oosseld bestaat behalve uit veel vrijstaande woningen uit de eerste helft van vorige eeuw, voor een belangrijk deel uit heel nieuwe woningen in de zuidelijke helft van de wijk. Tot begin deze eeuw stonden hier galerijflats en rijtjes woningen met lage huren. De gemeente Doetinchem en opdrachtgever Sité woondiensten hebben zich, zoveel mogelijk in samenspraak met de bewoners, sterk gemaakt voor een ingrijpende renovatie van het zuidelijke deel van de wijk. Dat betekent dat een deel van de oorspronkelijke bewoners is uitgeweken, een ander deel van de (oudere) bewoners kreeg een nieuwe huisvesting in onder andere nieuwe appartementsgebouwen van bescheiden omvang en hedendaagse snit.

Het grote plein voor De Zonneboom ligt aan een doorgaande looproute noordwest – zuidoost, die het oude deel van de wijk verbindt met het nieuwe winkelcentrum en de nieuwe woningbouw. Een deel van het plein functioneert als buitenruimte voor de basisscholen.

